

آن‌ها هیچ محدودیتی وجود نداشت. کسی برای درس خواندن از آن‌ها پولی نمی‌گرفت. کتاب‌های درسی به رایگان در اختیار آن‌ها بود. آن‌ها در هنرستان‌های فنی و حرفه‌ای ما تحصیل کردند. از آزمایشگاه‌ها و کارگاه‌ها استفاده کردند. برخی از آن‌ها توانستند دوره‌های آموزش عالی را در دانشگاه‌های ماطی کنند. بسیاری از طلاب افغان برای تحصیل علوم دینی به ایران آمدند و در مدارس علمیه به تحصیل پرداختند. شمار بسیاری از این افراد در ایران ماندگار شدند و جلا وطن کردند. با این حال سهمی که آوارگان و مهاجران افغان در این سال‌ها از میزبانان مهمان‌نواز خود به دست آوردند، بیش از این‌هاست.

بهره‌مندی از یارانه

تا پیش از آغاز طرح هدفمندی یارانه‌ها، یارانه‌های پرداختی دولت به شکل عمومی هزینه می‌شد. یارانه‌های دولتی به تأمین هزینه‌های خدمات عمومی اختصاص می‌یافت. خدماتی که همه، چه میهمان و چه میزبان، به طور یکسان از آن بهره‌مند می‌شدند. مهاجران افغان طی بیش از سه دهه از یارانه‌های اختصاص یافته دولت به مردم ایران، استفاده کردند. اتفاقی که در هیچ جای دنیا نظیرش وجود ندارد. بنابراین آن‌ها فقط از مزایای جیره‌بندی مواد غذایی استفاده نمی‌کردند. آب، برق، گاز، نفت، بنزین، حمل‌ونقل عمومی، نان، شیر و حتی دارو برای مهاجران افغان نیز به نرخ یارانه‌ای ارائه می‌شد. مهاجران افغان تا زمان اجرای طرح هدفمندی یارانه‌ها، سال ۱۳۸۹، بیش از سی و یک سال از یارانه اختصاص یافته به مردم ایران بهره بردند.

امنیت و اشتغال

با استفاده از امنیت حاکم بر کشور و جریان اقتصادی موجود در آن، مهاجران توانستند مشاغل متعددی برای خود دست و پا کنند. هر چند بیشتر مشاغل اشغال شده توسط آنها مشاغل سخت و کم درآمد جامعه بود اما از آنجا که بیشتر مهاجران از روستاهای افغانستان و از طیف کم

بضاع و کم مهارتی وطن خود بودند این موضوع طبیعی به نظر می‌رسد اما در این میان کسانی هم که از شرایط بهتری برخوردار بودند توانستند، به تجار یا کسبه معتبری تبدیل شوند و سهمی از بازار را به خود اختصاص دهند. بطوریکه برخی از آنها صاحبان غیر رسمی کارگاه‌های تولیدی کوچک و زیرزمینی شدند که در آن کارگاه‌ها از برق یارانه‌ای استفاده می‌کردند و ریالی هم مالیات به دولت پرداخت نمی‌کردند. این در حالی است که در سایر کشورهای مهاجرپذیر دنیا چنین شرایطی برای مهاجران و پناهندگان وجود ندارد و سهم پرداخت مالیات از درآمدهای مهاجران به مراتب بیشتر از اتباع آن کشورهاست.

بهره‌مندی از فضای باز اجتماعی و فرهنگ اسلامی ایران

یکی دیگر از مزایای حضور مهاجران هم دین و هم زبان ما در ایران تنفس در فضایی اسلامی و فرهنگی همخوان با فرهنگ آنها بود. این موضوع فرصتی را برای آنها مهیا می‌کرد تا بدور از هر گونه برخورد نژادپرستانه و ضد اسلامی که در بسیاری از کشورهای غربی وجود دارد به راحتی در کنار زندگی روزمره به عبادات خود و تعظیم شعائر اسلامی بپردازند. از مواهب دیگر حضور افغان‌ها در ایران بهره‌مندی از آزادی‌های اجتماعی ایران به نسبت افغانستان بود. در شرایطی که برخورداری افراطی قومی و مذهبی و نگاه سنتی حاکم بر افغانستان بخصوص در دوره طالبان عرصه را بر مردم بویژه جوانان و زنان افغان تنگ می‌کرد و بخصوص به زنان با نگاهی بسیار پست و همراه با استضعاف نگرسته می‌شد مهاجران افغان در ایران توانستند در چارچوب شرع مقدس آزادی‌های عرفی جامعه ایرانی را داشته باشند.

آسیب‌های اجتماعی

این موضوع که اکثر برادران افغان ما مردمی سخت کوش، آرام و صبور هستند واقعیتی است که هر کس با آنها بطور مستقیم ارتباط داشته باشد بطور ملموس درک خواهد کرد اما این واقعیت نیز قابل کتمان نیست که به این دلیل که بیشتر آنها از طبقات فقیر جامعه بودند طبیعتاً زمینه بزه و ناهنجاری‌های اجتماعی در آنها وجود

داشته است. هر چند میزان جرم و جنایت در طبقه مهاجر افغان نسبت به جمعیتشان ناچیز است و محدود جرایم اتفاق افتاده از سوی رسانه‌ها برجسته سازی می‌شود اما به هر حال این طبقه نیز سهمی در آمار جرایم داشته و آسیب‌هایی نیز در فضای اجتماعی کشور ایجاد کرده‌اند. از دواج مهاجران افغان با زنان ایرانی را نیز می‌توان یکی دیگر از زمینه‌های این آسیب‌ها بر شمرد که نتیجه آن به دنیا آمدن فرزندان است که از نظر هویتی و حقوقی دچار مشکل هستند و از طرفی برخی اختلافات فرهنگی زمینه تحت فشار قرار گرفتن زنان ایرانی را در بر داشته است. بروز این مسائل در خانواده‌های ایرانی نیز کم نیست اما به هر حال این واقعیت از سوی مهاجران بر جامعه ایرانی تحمیل و اضافه شده است و باید آن را پذیرفت.

در سال‌های اخیر، موضوع ساماندهی وضعیت اتباع افغان در ایران، برای دولت ما، یک موضوع راهبردی است. شرایط مناسب فعالیت و اشتغال در کشور باعث اقامت دائمی شمار زیادی از آوارگان پیشین و مهاجران فعلی افغان در کشور شده است. با وجود ورود غیرقانونی شمار زیادی از اتباع افغان به ایران، تلاش‌های یکطرفه ایران جهت ثبت نام و صدور گذرنامه برای اتباع غیرقانونی باعث انتظام بخشی وضعیت اتباع افغان در کشور شد.

بد هکار نیستیم اما...

واقعیت این است که مهاجران افغان در ایران تقریباً در هر چه ایرانیان برخوردار بودند سهم داشتند و تبعیض قابل توجی نسبت به آنها روا نشد هر چند هر کشوری برای تنظیم مقدرات خود دست به وضع مقرراتی می‌زند که در زمانهایی با توجه به شرایط شاید سخت گیرانه هم باشد اما با یک بررسی و مقایسه بین ایران و کشورهایی که پذیرای پناهندگان جنگ‌زدگان بوده‌اند - و نه مهاجران پناهندگان که نیاز کشور‌های پیرفته است - کاملاً پیداست که ایران بسیار فراتر از روشهای عرفی کشورها به مهاجران توجه کرده که این موضوع نشأت گرفته از نگرش اسلامی و دینی است. اما این موضوع را هم باید پذیرفت که دولت‌ها و برخی از مسئولان در تدوین و اجرای برخی سیاست‌ها کج سلیقه‌ای کرده‌اند. کج سلیقه‌ای‌هایی که موجب از بین رفتن ارزش توجهات مضاعف و فراتر از استانداردهای بین المللی ایران نسبت به پناهندگان شده و شیرینی این مواهب را در کام آنها کمی تلخ کرده است.

